

Élveszületések és termékenység az Európai Unióban

Tartalom

Bevezetés.....	1
Az élveszületések száma.....	1
Nyers élveszületési arányszám.....	1
Teljes termékenységi arányszám.....	2
A házasságon kívül született gyermekek aránya.....	3
A nők gyermekvállalási életkora.....	3
Az elsőszülött gyermekek aránya.....	3
Összefüggések.....	4
Összefoglalás.....	4

Bevezetés

A demográfiai folyamatok egyik legfontosabb tényezője a termékenység alakulása. A népesség jövőbeli nagyságát és kormegoszlását nagymértékben befolyásolja az élveszületések száma, amit a szülőképes női korcsoport nagyságán kívül a termékenység szintje határoz meg. A kiadvány az Európai Unió 28 tagállamának termékenységét jellemző legfontosabb tendenciákat ismerteti a 2000–2013 közötti időszak adatai alapján.

1. tábla

Az Európai Unió élveszületési és termékenységi mutatói

Év	Az élveszületések száma, ezer	Nyers élveszületési arányszám, ‰	Teljes termékenységi arányszám, egy nőre	A házasságon kívüli születések aránya, %	A nők átlagos életkora gyermek születésekor, év
2000	5 167	10,6	1,46 ^{a)}	27,3	29,0 ^{a)}
2008	5 469	10,9	1,61	36,1	29,7
2009	5 413	10,8	1,60	37,1	29,8
2010	5 411	10,7	1,61	38,1	29,9
2011	5 266	10,4	1,58	39,3	30,1
2012	5 231	10,4	1,58	39,3	30,1
2013	5 075	10,0	1,55	-	30,3
2013/2000					
2000=100,0%	98,2	94,3	106,2	144,0 ^{b)}	104,5

a) 2001. évi adat.

b) 2012/2000.

A 2000-es évek eleji csökkenést követő emelkedő termékenységi trendek a 2008-ban kitört pénzügyi és gazdasági válság során megváltoztak. Az újszülöttek száma visszaesett, ezzel párhuzamosan a lakosság számá-

hoz viszonyított születésszám is mérséklődött, a teljes termékenységi arányszám lassú emelkedése szintén megtorpant és enyhén csökkent.

A nyers élveszületési arányszám utóbbi években tapasztalható visszaesése mellett a többi mutató értéke kismértékben meghaladta a 2000-es értéket. Tovább folytatódott a házasságon kívül született gyermekek arányának és az anyák átlagéletkorának növekedése is. Az egyes tagországok között azonban jelentősek a különbségek.

Az élveszületések száma

Az Európai Unió 28 tagállamában együttesen közel 5,1 millió újszülött jött világra 2013-ban, 91 ezerrel, 1,8%-kal kevesebb, mint 2000-ben. Az ezredfordulón tapasztalt születésszám-visszaesést 2002 és 2008 között egy tartós emelkedés követett, majd 2009-től 5 éven át ismét csökkent a születések száma. Az időszak elején és végén is Franciaországban született a legtöbb gyermek, 775, illetve 780 ezer. A legnépesebb európai ország, Németország 2000-ben a második, 2013-ban pedig már az Egyesült Királyságot követően a harmadik helyre szorult a 767 ezerrel 682 ezerre mérséklődő születésszámmal. Ugyanakkor a szigetországban 15%-kal, 679 ezerrel 779 ezerre nőtt az újszülöttek száma. Az unió országainak felében emelkedett, a másik felében pedig csökkent a születésszám. A növekedés dinamikája Írországban és Svédországban volt a legnagyobb, ahol a vizsgált időszakban közel 26%-kal több gyermek jött világra. Eközben Portugáliában 31%-kal esett vissza az újszülöttek száma. Magyarországon a vizsgált időszak során – számottevő ingadozásokkal tarkítva – összességében 8,3%-os csökkenés történt.

A rendelkezésre álló adatok alapján az Európai Unió mindegyik tagállamában több fiúgyermek születik, mint lány, 2013-ban száz lányra 105,4 fiúgyermek jutott. A legnagyobb arányú fiútöbblet Máltán és Horvátországban jelentkezett, ahol 109,7, illetve 107,9 fiú jutott száz lány újszülötthez, a legkisebb pedig Cipruson volt (102,8). Magyarországon 2013-ban 5,7%-kal több fiú született, mint lány.

Nyers élveszületési arányszám

Az ezer lakosra jutó élveszületések alakulásában is jelen van a születések abszolút számánál tapasztalható tendencia. Az ezredfordulót követő mérséklődés után 2002 és 2008 között – néhány stagnáló évet leszámítva – emelkedett a mutató értéke, majd 2009-ben ismét csökkenésnek indult. Ennek következményeként az időszak elején 10,6 élveszületett jutott ezer lakosra, 2013-ban mindössze 10,0. A legalacsonyabb és a legmagasabb értéket mutató országok közötti különbség a 2000. évi 1,7-szeresről 2013-ra 1,9-szeresre emelkedett. 2000-ben Írországban (14,4), Franciaországban (13,1), valamint Luxemburgban (13,1) volt a legmagasabb az ezer lakosra jutó újszülöttek száma. 2013-ban Írországot (15,0) Franciaország (12,2) és az Egyesült Királyság (12,1) követte. Az időszak kezdetén a korábbi szocialista országok, köztük a balti államok, valamint Németország tartoztak az alacsony nyers élveszületési arányszámmal rendelkező államok közé. Az időszak végére Németország, Magyarország és Románia mellett a dél-európai országokat jellemezte a legalacsonyabb arányszám. 9 tagállamban nőtt, 19-ben pedig csökkent a mutató értéke. A legnagyobb arányú emelkedés Lettországban és Svédországban ment végbe (19, illetve 16%), a legjelentősebb, 32%-os visszaesés pedig Portugáliában következett be.

A tagállamok rangsorában így Portugália 21. helyre esett vissza, de 11. pozícióval csúszott hátrébb Dánia is. Az átrendeződés nyertesei Csehország és Lettország, ezek az országok 17–18. pozícióval kerültek előkelőbb helyre. Magyarországon 9,6-ról 9,0 ezrelekre csökkent az arányszám, amivel a 20.ról a 24. helyre esett vissza az ország az uniós rangsorban.

2. tábla

Az EU-28 tagállamok rangsora a nyers élvezületési arányszám szerint

2000		2013	
Országok rangsora	Nyers élvezületési arányszám, ‰	Országok rangsora	Nyers élvezületési arányszám, ‰
1. Írország	14,4	1. Írország	15,0
2. Franciaország	13,1	2. Egyesült Királyság	12,2
3. Luxemburg	13,1	3. Franciaország	12,1
4. Hollandia	13,0	4. Svédország	11,8
5. Dánia	12,6	5. Ciprus	11,3
6. Ciprus	12,2	6. Belgium	11,2
7. Portugália	11,7	7. Luxemburg	10,8
8. Egyesült Királyság	11,5	8. Finnország	10,7
9. Málta	11,5	9. Szlovénia	10,3
10. Belgium	11,4	10. Észtország	10,2
11. Finnország	11,0	11. Hollandia	10,2
12. Románia	10,4	12. Dánia	10,2
13. Svédország	10,2	13. Csehország	10,2
14. Szlovákia	10,2	14. Szlovákia	10,1
15. Lengyelország	9,9	15. Litvánia	10,1
16. Spanyolország	9,9	16. Lengyelország	10,0
17. Ausztria	9,8	17. Románia	9,7
18. Horvátország	9,8	18. Horvátország	9,5
19. Litvánia	9,8	19. Lettország	9,4
20. Magyarország	9,6	20. Málta	9,4
21. Görögország	9,5	21. Spanyolország	9,2
22. Olaszország	9,5	22. Bulgária	9,1
23. Észtország	9,4	23. Ausztria	9,1
24. Németország	9,3	24. Görögország	9,0
25. Szlovénia	9,1	25. Magyarország	8,6
26. Bulgária	9,0	26. Olaszország	8,5
27. Csehország	8,9	27. Portugália	8,5
28. Lettország	8,6	28. Németország	7,9

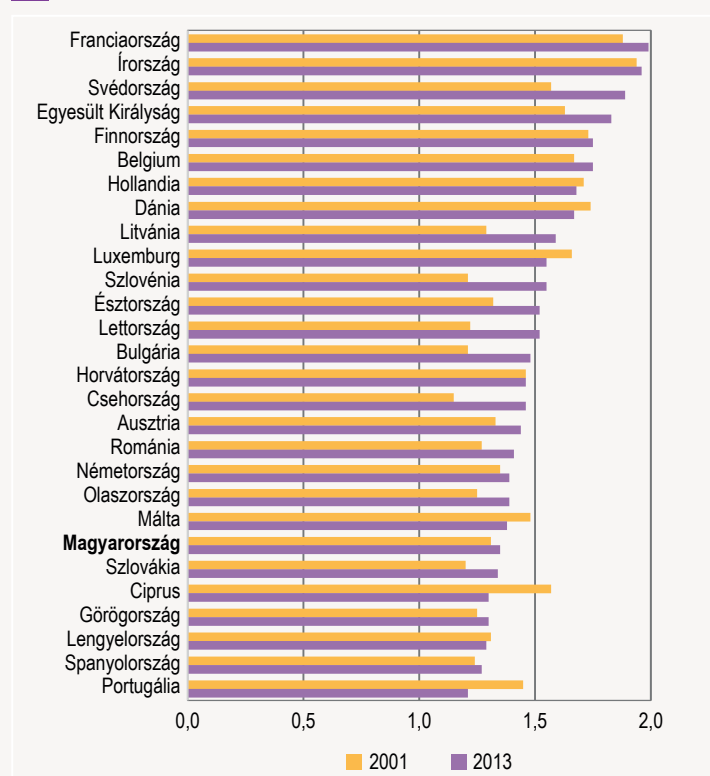
Teljes termékenységi arányszám

A termékenység szintjének változása leginkább a teljes termékenységi arányszám (TTA) alakulásával jellemezhető, ami azt mutatja meg, hogy a vizsgált év születési gyakoriságát tartósan feltételezve egy nő élete folyamán átlagosan hány gyermeknek adna életet. A termékenységi arányszám 2001 és 2008 között 1,46-ról 1,61-ra emelkedett az Európai Unióban, majd kisebb ingadozást követően 2011-ben 1,58-ra csökkent. 2012-ben is ezen a szinten maradt, majd 2013-ban 1,55-ra mérséklődött. A vizsgált időszakban 7 tagállamban csökkent, 20-ban emelkedett, egyben pedig változatlan maradt a termékenység szintje. A legnagyobb mértékben Ciprus, Portugália, Málta és Luxemburg termékenysége esett vissza, míg a növekedés Szlovénia, Csehország, Lettország és Litvánia esetében volt a legjelentősebb. Az országok rangsorában a legnagyobb visszaesők Ciprus, Portugália, és Málta voltak, a legnagyobb előrelépés pedig Szlovéniában, Csehországban és Lettországban tapasztalható. Magyarország helyzete ellentmondásosan alakult: a vizsgált időszak végén magasabb termékenységi mutatóval

rendelkezett, mint az időszak kezdetén, mégis 5. helyre esett vissza, és ezzel a középmezőnyből a rangsor utolsó negyedébe került. Míg az időszak elején Csehországban (1,15), Szlovákiában (1,20), Bulgáriában és Szlovéniában (1,21) volt a legalacsonyabb a termékenységi mutató értéke, addig az időszak végén Portugáliában (1,21), Spanyolországban (1,27) és Lengyelországban (1,29). 2001-ben és 2013-ban egyaránt Írország (1,94; 1,96) és Franciaország (1,88; 1,99) termékenysége volt a legmagasabb, de még ezekben az országokban sem érte el a reprodukcióhoz szükséges 2,1-es értéket. A teljes termékenységi arányszám területi megoszlásánál regionális különbségek figyelhetők meg: Dél-, Kelet- és Közép-Európát alacsonyabb termékenység jellemzi, mint Észak- és Nyugat-Európát. A legalacsonyabb és a legmagasabb termékenységi országok közötti különbségek tekintetében nem történt jelentős változás az időszak során.

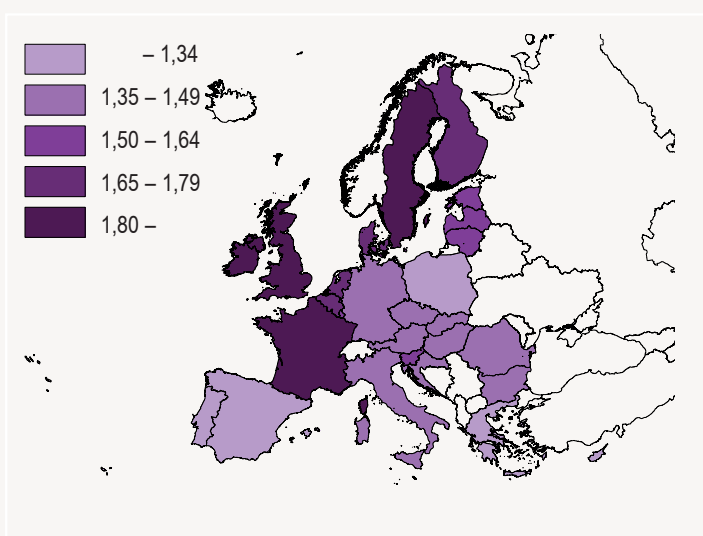
1. ábra

Teljes termékenységi arányszám az EU-28 országaiban

3. ábra

Teljes termékenységi arányszám az EU-28 országaiban, 2013

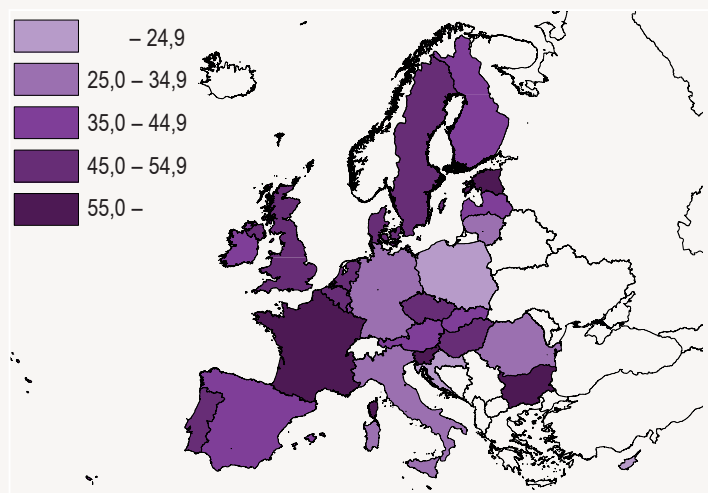

A házasságon kívül született gyermekek aránya¹

A vizsgált időszakban egyre gyakoribbá vált a házasságon kívüli gyermekvállalás az Európai Unióban, amely mindenekelőtt az élettársi kapcsolatban élők arányának emelkedésével hozható összefüggésbe. A házasságon kívüli születések aránya 2000 és 2012 között 27-ről 40%-ra emelkedett az EU-28 országában. A növekedés üteme egyenletes volt, az új tagállamok csatlakozása nem módosított az emelkedés mértékén. A növekedés valamennyi országban megfigyelhető (Svédország kivételével, ahol 1,6%-os csökkenés volt), az emelkedés ott volt dinamikusabb, ahol korábban ritkán fordult elő házasságon kívüli születés. 2000-ben 10% alatt volt a házasságon kívül születettek aránya Cipruson, Görögországban, Horvátországban és Olaszországban. 2013-ban egyedül Görögországban maradt ilyen alacsony a nem házasságon kívüli gyermekvállalás, illetve Horvátországban és Cipruson volt még 20% alatt. 2000-ben csak Svédországban és Észtországban született a gyermekek többsége házasságon kívül, 2013-ban további 5 országban – Szlovéniában, Bulgáriában, Franciaországban, Belgiumban és Dániában – emelkedett 50% fölé az arányuk. Az országok sorrendje alig változott a vizsgált időszak alatt a házasságon kívüli gyermekvállalás tekintetében. Az egyes tagállamok közötti eltérések némileg csökkentek az időszak során, de még így is 8-szorosa a különbség a legalacsonyabb és a legmagasabb arányt képviselők között. Magyarország megtartotta pozícióját a középmezőnyben, 2000-ben 11 és 2013-ban is 10 országban volt magasabb a házasságon kívül születések aránya, mint hazánkban.

3. ábra

A házasságon kívül született gyermekek aránya az EU-28 országában, 2013 (%)

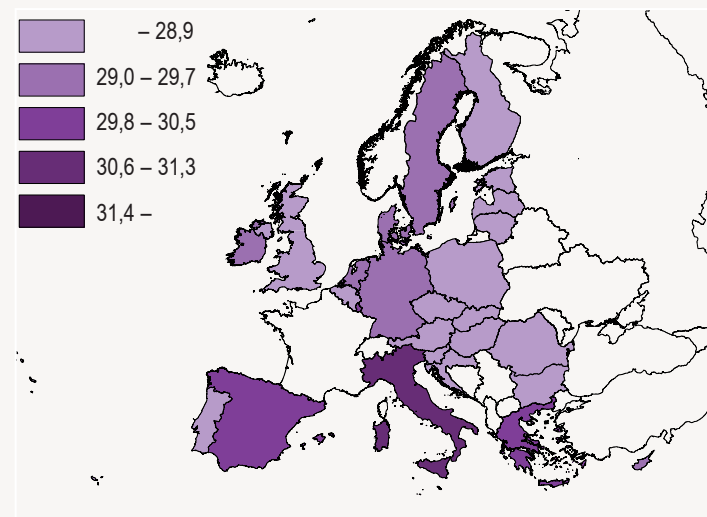
A nők gyermekvállalási életkora

Az Európai Unióban 2001 és 2013 között 29,0 évről 30,3 évre emelkedett a nők átlagos életkora gyermekük születésekor. 2013-ban az első gyermeküket átlagosan 28,7 éves korban vállalták a nők.² Az ismert adatok figyelembevételével 2000 és 2013 között Egyesült Királyság kivételével valamennyi országban emelkedett a nők életkora az első gyermekük születésekor, a legnagyobb mértékben azokban a tagállamokban, ahol a legfiatalabb korra esett a gyermekvállalás. Míg az ezredfordulón 7 országban esett 25 éves kor alá az első gyermek születésének életkora, addig 2013-ban már mindenhol meghaladta ezt az életkort a gyermekvállalás. 2000-ben még nem akadt tagállam, ahol 30 év fölé esett volna az anyák átlagéletkora, 2013-ban viszont két országban már a 30-as éveik elején hozták világra az elsőszülött gyermekeket. Az időszak elején és végén is Bulgáriában, Romániában és a balti államokban voltak a legfiatalabbak az anyák. 2000-ben az Egyesült Királyságban és Spanyolországban vállalták első gyermeküket legkésőbb az nők, 29,1 évesen. 2013-ban már 7 országban tolódott ki ennél későbbre a jellemző életkor, ami Olaszországban és Spanyolországban volt a legmagasabb (30,6 és 30,4 év). A vizsgált időszak alatt Magyarországon 25,1 évről

27,7 évre emelkedett az anyák első gyermekvállalásának életkora. Az országok sorrendjében – kisebb átrendeződésektől eltekintve – nem történt lényeges változás. Magyarország megtartotta pozícióját, 2013-ban 7 országban volt alacsonyabb a mutató értéke, mint hazánkban. Az egyes tagállamok közötti eltérés mérséklődött az időszak folyamán: a legalacsonyabb és legmagasabb életkorral jellemezhető országok között 5,6 évről 4,9 évre csökkent a különbség.

4. ábra

A nők átlagos életkora az első gyermekük születésekor az EU-28 tagállamaiban, 2013 (év)

2000-ben az EU-27 tagállamai közül 19-ben – köztük Magyarországon – a 25–29 éves nők vállaltak leggyakrabban gyermeket, 2013-ban a 28 tagországból már csak 11-ben. Az országok többségében immár a 30–34 éves korcsoport gyermekvállalási hajlandósága a legnagyobb, ebbe a csoportba tartozik hazánk is. Figyelemre méltó, hogy míg az ezredfordulón Bulgáriában, Romániában és a balti államokban még a 20–24 éves korcsoport volt a domináns, addig egy bő évtizeddel később már nem akadt egy ország sem, ahol ez a korcsoport lett volna a meghatározó.

2013-ban az unióban világra jött gyermekeknek több mint a fele (55%) 30 éves vagy annál idősebb anyától született. A vizsgált országok között meglehetősen nagy eltérés mutatkozik e tekintetben is. Míg Bulgáriában, Romániában 40% alatt volt a 30 éves kor felett szülő anyák aránya, addig Spanyolországban 72, Írországban 69, Olaszországban 67%. Magyarország e tekintetben az uniós átlag közeli értékkel rendelkezik (54%).

Összességében megállapítható, hogy az időszak elején tapasztalható regionális különbségek megmaradtak: a közép- és kelet-európai államokban a jelentős elmozdulás ellenére a legnagyobb gyermekvállalási kedv továbbra is a – többi európai országhoz képest – fiatalabb korcsoportokra jellemző.

Az elsőszülött gyermekek aránya

Az anya gyermekeinek élveszületési sorrendjét vizsgálva 2000-ben Bulgáriában, Portugáliában, Spanyolországban, Franciaországban, Romániában és Szlovéniában volt a legmagasabb, 50% feletti az elsőszülött gyermekek aránya, míg Cipruson és az Egyesült Királyságban a 40%-ot sem érte el a mutató. 2013-ra minimális átrendeződés történt, 6 országban, Portugáliában, Luxemburgban, Spanyolországban, Máltán, Bulgáriában, és Görögországban a világra jött gyermekeknek több mint fele volt elsőszülött. Az időszak végére az Egyesült Királyság mellett Írország tartozott a legalacsonyabb, 40% alatti csoportjába. Magyarországon az ezredfordulón az elsőszülöttek aránya 45, 2013-ban 46% volt. A korábbi időpontban a tagországok több mint felében, az utóbbiban pedig kétharmadában volt magasabb az elsőszülöttek aránya, mint hazánkban.

¹ Néhány ország 2013. évi adata még nem ismert, ezért a 2012. évi adatokkal szerepelnek: Belgium, Észtország, Írország, Franciaország, Ciprus, Ausztria, Egyesült Királyság.

² Dánia ide vonatkozó adata 2012. évi, Franciaországé pedig 2008 óta nem ismert.

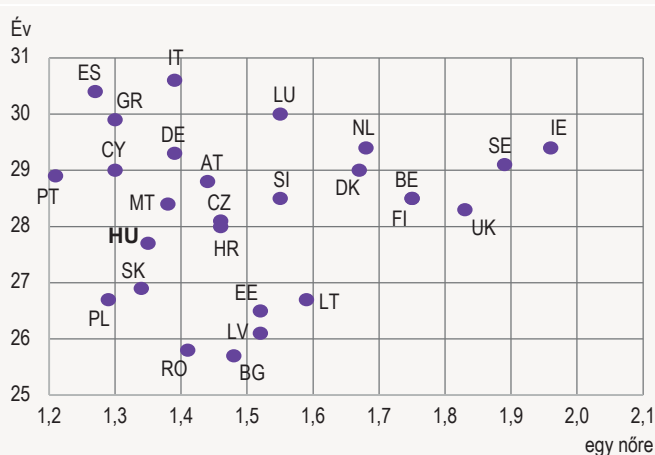
Összefüggések

A kiadványban ismertetett termékenységi és gyermekvállalási mutatók közötti összefüggéseket vizsgálva igen változatos képet mutatnak az európai országok.

Az alacsony termékenységgel rendelkező országok között egyaránt találunk idősebb és fiatalabb gyermekvállalási átlagkort. Az egyik legalacsonyabb termékenységi Spanyolország és Lengyelország átlagéletkora között 3,7 év a különbség. A magasabb termékenységi államok ebben a tekintetben nem mutatnak jelentős eltérést, ezekben az országokban az uniós átlagéletkor közelében hozzák világra gyermekeiket a nők. Ki kell emelni Írországot, ahol az uniós legmagasabb, 1,96-os termékenységi arányszáma az egyik legidősebb, 29,4 éves átlagkorral párosul, valamint Spanyolországot, ahol hasonló életkor egy jóval alacsonyabb termékenységgel jár együtt. Érdekes még megemlíteni Bulgáriát és Romániát, ahol átlag közeli termékenység mellett a legalacsonyabb, 25,7, illetve 25,8 éves korban vállalják gyermeküket a nők.

5. ábra

Az egyes országok a teljes termékenységi arányszám és az anya életkora szerint, 2013

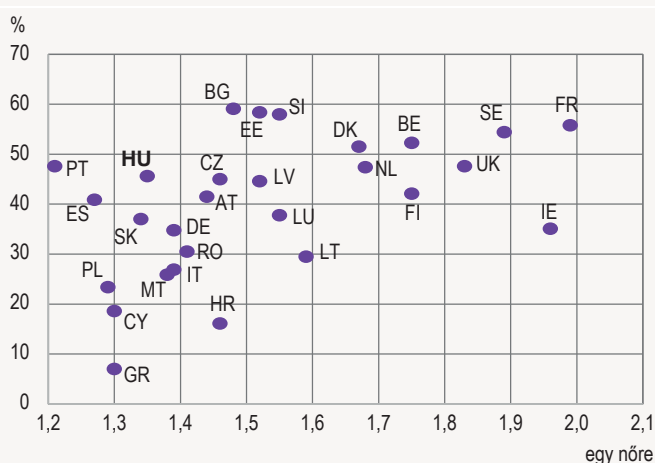

Ábrában használt rövidítések.

Sokszínű a kép a termékenység szintje és a házasságon kívüli születések arány között is. Észtország, Szlovénia és Bulgária, ahol a legmagasabb a nem házas gyermekvállalás, közepes termékenységi szinttel rendelkezik. Míg Görögország és Ciprus alacsony termékenysége alacsony házasságon kívüli aránnyal párosul. Általánosságban megállapítható, hogy a magasabb termékenység nagyobb arányú nem házassággal jár. A kelet-közép-európai országokat alacsony termékenység jellemzi, a nem házasságok tekintetében azonban sokszínű képet mutatnak.

6. ábra

Az egyes országok a teljes termékenységi arányszám és a házasságon kívül született gyermekek aránya szerint, 2013

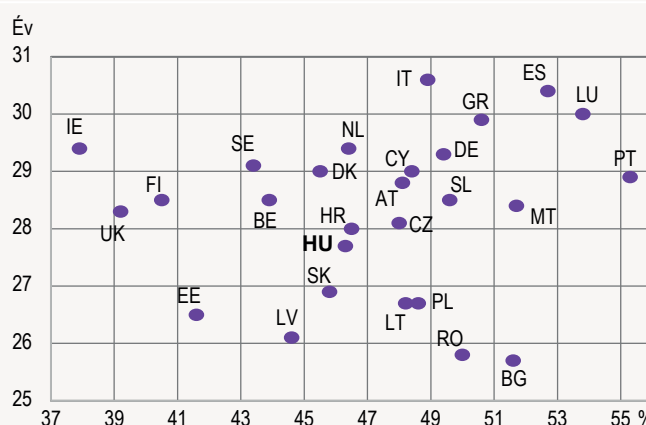

Ábrában használt rövidítések.

Az elsőszülött gyermekek születési aránya és a gyermekvállalás életkora között sem mindig egyértelmű az összefüggés. Ahol magas a teljes termékenységi arányszám (például Írországon), ott nagyobb arányban vállalnak második, harmadik és további gyermekeket, így az egyik legalacsonyabb az első gyermek születési aránya és legmagasabb a nők átlagéletkora, hiszen későbbi életkorokban hozzák világra a további gyermekeiket. Ugyanakkor Spanyolországban is 30 éves kor felett szülnék a nők, miközben a gyermekeknek több mint fele elsőszülött. Az Egyesült Királyság közel átlagos gyermekvállalási kora pedig az egyik legalacsonyabb elsőszülött aránnyal társul. Románia és Bulgária e tekintetben is külön csoportot alkotnak, a legalacsonyabb a gyermekvállalási átlagéletkor magas első gyermek születési aránnyal jár együtt.

7. ábra

Az egyes országok az elsőszülött gyermekek aránya az anya életkora szerint, 2013

Ábrában használt rövidítések.

Az északi államok, valamint Franciaország alkotta országcsoportra jól elkülöníthető termékenységi profil a jellemző. Ezekben a tagállamokban az anyák később vállalják gyermekeiket, magasabb a házasságon kívül született gyermekek aránya, mint Európa többi részén, és magasabb teljes termékenységi arányszámmal rendelkeznek. A dél-európai államokban többnyire alacsony a termékenység, később vállalnak gyermekeket a nők, mint Európa más részein, és magas az elsőszülöttek aránya. A kelet-közép-európai országokban mind a gyermekvállalás átlagos életkora, mind a termékenység szintje alacsonyabb Európa nyugati feléhez képest.

Összefoglalás

A 2008-ban kitört pénzügyi és gazdasági válság során megváltoztak az Európai Uniót jellemző termékenységi trendek. Az elveszületések száma és a lakossághoz viszonyított aránya is csökkenni kezdett. A teljes termékenységi arányszám 1,61-ről 1,55-ra mérséklődött, ami jóval elmaradt az egyszerű reprodukció szintjétől. Ezzel párhuzamosan tovább folytatódott a házasságon kívüli gyermekvállalás arányának emelkedése, ami 2012-ben elérte a 40%-ot. Az ezredfordulót követően folyamatosan kitolódott a gyermekvállalás átlagos életkora, a vizsgált időszak végén már 30 éves kor felett volt az anyák átlagos életkora. 2013-ban a világra jött gyermekek már több mint a fele 30 éves vagy annál idősebb anyától született. Az egyes országok és régiók közötti különbségek az időszak végén is jelentősek voltak.

További információk, adatok (linkek):

[Ábrákban használt rövidítések](#)

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu